

Konzultantský posudek Diplomové práce „Identita dcer politických vězňů“

Autorka: Věra Hutarová

Konzultantka: Olga Šmídová

Diplomová práce „Identita dcer politických vězňů“ se zabývá konstrukcí kolektivní paměti dcer politických vězňů z 50. let, které jsou až na výjimky členkami stejnojmenného sdružení, které vyrůstá právě z jisté partikulární politiky paměti, kterou diplomantka zkoumá jako základ kolektivní identity. Základ analytické práce s empirickými daty tvoří biografické hloubkové rozhovory ze sedmi dcerami, jsou však využity i další dokumenty, jako jsou například memoáry a jiné osobní dokumenty. Autorka se zaměřuje na auto-biograficky utvářenou identitu a morální kariéru žen „nakažených“ za minulého režimu stigmatem svých rodičů a studuje životní a narativní strategie zvládnání stigmatu, dále se orientuje na generační aspekty konstituce identit, na kolektivní paměť a politiku paměti „Dcer“ (politických vězňů).

Autorka generuje a z životních příběhů re-konstruuje proto-typické strategie zvládnání stigmatizované identity, které jsou v stálém dialogu s aktuálním dominantním diskursem a vzpomínanými dobovými diskursy. „Dcery“ hegemonní kategorizaci a rámcování dominantního narativu na jedné straně odmítají, zároveň se však na dominantní diskurs napojují. Používají dominantních diskursivních praktik a prostředků k prosazení vlastního poměrně propracovaného diskursu komunistické minulosti a alternativního způsobu vyrovnávání se s ní: Tento alternativní diskurs dcer je k dnes rozšířené kolektivní paměti komunismu, jak se prosazuje v dominantním diskursu, velmi kritický. Diskurs dcer odsuzuje neodsouzení trýznitelů, nepotrestání viníků, odhaluje absenci morální i materiální satisfakce za zvlů a bezpráví. To, že se společnost nevyrovnala s touto minulostí, alespoň podle tohoto varujícího lokálního konkurenčního diskursu dcer morálně ohrožuje český národ, a je také důvodem přetrvávání kolektivního kulturního traumatu potomků pronásledovaných v další generaci.

Kolektivní identita dcer, jak autorka názorně prokazuje, je založena na sdíleném způsobu hrdinného zobrazování rodičů a na pietním modu kolektivní paměti, která je spojena s tradičními médii transmise rodinné paměti.

Jde o práci původní, jak z hlediska volby tématu - kolektivní paměti a kulturního traumatu v druhé generaci dětí politických vězňů 50. let, tak z hlediska předmětu, resp. objektu, jímž je aktivní občanské sdružení „Dcery politických vězňů“ a jeho členky. Autorka podnikla výzkum v obtížných interakčních podmínkách mezigeneračních bariér a překážek v podobě ne-sdílitelnosti a ne-sdělnosti vzpomínek na tuto dosud traumatizující minulost odkazující často k velmi choulostivým intimním zkušenostem. Stranou zájmu však bc. Věra Hutarová, přes prominentní zájem o biografickou práci Dcer, neponechala ani práce historiografů, sociologů a psychologů o tématu.

Téma strukturovala velmi komplikovaně, ale postupně zbudovala uspořádaný a přiléhavý teoretický referenční rámec. Vymezují jej koncepty jako kolektivní paměť a její mezigenerační transmise, identita, politika paměti, stigma-trauma-resentiment. Tímto obecnějším prizmatem nahlédla biografickou konstrukci vlastní minulosti a typizovala sdílené strategie zvládnání obtížné minulosti, které rekonstruovala z dat. K analýze životních příběhů dcer využila zasvěceně kombinaci několik analytických metod a postupů.

Diplomantka došla k velmi zajímavým a přesvědčivým závěrům o sdílených formách antikvárního či pietního (i monumentálního) užívání paměti dcerami vězňů a vězeňkyň, které mají aktuální bojovný politický náboj. Dokládá tíhnutí těchto potomků politických vězňů k tradičním médiím transmise rodinné paměti, kterým se úcty-hodná minulost re-produkuje.

Nejdůležitějším nálezem je podle mého přítomnost resentimentu, jako aktuálně sdíleného rysu kolektivní paměti dcer politických vězňů, která společnosti nastavuje zrcadlo, ve kterém se zračí obraz minulosti, se kterým se společnost ke své hanbě nevyrovnala.

Přes zcela nesporné kvality diplomové práce, vyvstává nad prací několik dalších otázek:

V jaké smyslu jde o „kolektivní“ paměť a to i ve smyslu Halbwachsovském? Tedy o kolektivní rámce a symboly, či o paměť této skupiny, této organizace/instituce?

Musím i nadále vznášet otázku, kterou jsem autorce již položila, do jaké míry je tento relativně sdílený příběh naší minulosti „protinarativem“ či alternativou?

Chybí mi trochu reflexe toho, že ženy tvořivě pracují nejen s aktuálním dominantním diskursem, ale i se vzpomínanými dobovými dominantními diskursy (po-revolučními, komunistickými...).

K postoji svědka a polyhistora k vyprávění a během něho existuje mnoho naratologické a paměťové literatury, která by mohla tento aspekt autorce pomoci dále rozvinout, bude-li v badání pokračovat.

Jde o původní práci, která stojí na vlastním empirickém výzkumu v náročném terénu a pečlivém výběru bohaté literatury k celé řadě vysoce aktuálních témat. Vyplňuje mezeru na poli badání o identitě potomků politických vězňů a o vyrovnávání se s vlastní komunistickou minulostí.

Je to práce výborná, přesněji řečeno vynikající. S tímto hodnocením ji doporučuji k obhajobě.